

stroške in v škodo pametnih in poštenih ljudi živé, ter menijo, da s tem Bogu ugajajo in da večni raj jim ne bo odšel. — V Damasku je nek več takih vertoglavih lenúhov. — Santon, ki sem ga v Jafi dva dni zaporedoma vidil, je bil prvi dan popolnoma nag, drugi dan pa je imel saj nekak zavitek okrog ledij. Nekdaj je imelo ljudstvo take nesramne norce v veliki časti. V vsako hišo so smeli iti in so se obnašali v vsem — v vsem, pravim, kot gospodarji; dan današnji pa so tudi Turki oči saj toliko že odperli, da za take vertoglavce več toliko ne marajo; in že marsikak pameten gospodar zadervi Santona, ki mu v hišo pride, pred vrata.

XXI.

V Jafi ni bilo, kakor Ti pravim, nikomur družega mar, ko le naprej v Jeruzalem hiteti, in že o poltreh po poldne odrinem v veliki vročini na konjih iz mesta. Precej dolgo jahamo po lepi, pa jako pešeni poti med zgorej omenjenimi jafiškimi verti; na enkrat pa nam stopi pred oči cela velika planjava saronška, ki se razširja od morja do hribov judovskih in efrajmskih. Planjava saronška je v resnici lepa in plodna, in je bila nekdanj krasni delež Danovega rodú, ki ga pa ni nikdar v miru vžival, ker je bil starodavna domovina Filistejcov, ki niso hotli lastine svoje novodošlim ptujcom nikakor odstopiti. — Dan današnji je krasna ravnina, nekdanj polna radostnih delavnih stanovavcov in lepih prijaznih sel in mest, pa le malo naljudena. Od Jafe do Rame, cele štiri ure, ni viditi ne pohištva ne kočé. Zato je pa tudi rodovitna planjava zlo zanemarjena. Res da se vidijo tam pa tam še nekteri lepi gaji oljknega drevja in tudi precej obširni kosi obdelanega polja, pa kaj je to proti temu, kar je nekdanj in kar bi še lahko bilo.

Nekteri romarji in popotniki pripovedujejo veliko o jastrobih in šakalih, kakor da bi jih bila še dandanašnji vsa planjava polna kakor v starodavnih Samsonovih časih. Ne rečem, da šakalov ni več v ti veliki ravnini, ker je gotovo, da se sèm ter tje še nahajajo, toda jaz nisem kar enega vidil, dasiravno sem se skerbno okrog oziral. — Filistejcom polja in zrele žetve popaliti, jih je Samson nekdanj 300 živih nalovil, sedaj pa jih ni najberže v celi Palestini toliko. Pa dan današnji bi jih bilo tudi 10 — 20 zadosti, vse žito med Jafo in Ramo požgati.

Ta lepa planjava pa mi je bila vendar zlo težavna. Čez tri ure sem že srečno jahal; na enkrat mi začne kri v glavo vreti, da se nisem mogel dalje po koncu deržati. Preveč sem bil oblečen, in vročina dneva me je bila vsega prevzela. Ko me pa vročina prevzame, nisem več za nič — in ko bi bilo do Rame le še eno samo uro dalje hodá, bi menda ne bil mogel več tje priti. O mraku dospem vendar, dasiravno s težavo, do omenjenega mestica, pred frančiškanski samostan, in menihi sprejmejo celo društvo prav prijazno. — V obljubljeni deželi so frančiškanski samostani v resnici prava previdnost Božja. V ti nekdanj dobro obdelani in obilo naljudeni deželi ni nikjer ne gostivnic ne prenočilišč. — Kaj bi počel tedaj romar in ptuj popotnik — kam bi se revež obrnil, ko bi samostanov ne bilo? — Prijazni menihi mi strežejo kolikor najbolj morejo, in očitno se jim zahvaljujem tù za njih prijazno postrežbo. Zahvaljujem se pa tudi verlim tovaršem, ki so za-me res iskreno skerbili, zlasti pa gosp. Leopoldu Müllner-u, posestniku na Dunaji, ki mi je na vsi poti posebno prijaznost skazoval. On in gosp. dr. Karol Kessler, zdravitelj v Kirchbergu na Vorarlberškem, sta me pregovarjala, kar sta najbolj vedila in znala, da naj dalje nikar ne jaham, ampak da naj v Rami počivam, dokler mi iz Jeruzalema nosilnico naproti ne pošljeta. Dr. Kessler govori celo o mertudu. Lahko sta me pregovorila, ker sem sam dobro čutil in vedil, da nisem v stanu že naslednje jutro deset ur po težavni, gerdi, sèm ter tje tudi nevarni poti

čez hribe in doline jahati. Tudi naš verli rojak Jožef Nose je bil v veliki skerbi za-me, in mi je tù in tudi pozneje v marsikakošni reči prijazno stregel.

Tù sem imel tudi priložnost, poterpežljivost verlih frančiškanov občudovati. Ko smo se bili namreč zmenili, da bom v Rami ostal in da bodo tovarši iz Jeruzalema nosilnico po-me poslali, so romarji nekoliko potihnili in se k počitku podali. Pa kaj pomaga? Naslednje jutro, cvetno nedeljo 5. aprila, začnejo že ob dvéh po polnoči spet rogoviliti in se dalje odpravljati, dasiravno še le po šestih naprej odrinejo. — Drugi dan prejme nadzornik še le v mraku list, ki mu naznanja, da bo Paša jeruzalemski došel in v samostanu prenočil. Revež se ni vedil kam djati. — Kaj bo za večerjo? poprašuje sam sebe — Bog vé, koliko ljudi bo seboj pripeljal? Zna jih biti 8—10, pa tudi 20—30. — Paša pride še le ob eni po polnoči, in revni menihi niso imeli spet celo noč mirú in pokoja. — Paša pa je verli mož — noben jeruzalemsk poglavar pred njim ni še s kristjani tako prijazno ravnal. Zanimivo je tudi, da ni oženjen. Drugi paši imajo po šegi turški po več žen, on pa še ene nima. Rad bi ga bil vidil verlega moža, pa ga nisem, ker sem že sladko počival, ko je došel, in ko jaz dalje odrinem, je on še spaval.

(Dalje sledi.)

Poménki zgodovinskega društva

4. februarja 1858.

Počastili so ta mesečni zbor prečastiti gospod deželni poglavar Nj. eksc. grof Gustav Chorinsky.

Družbeni tajnik je bral spisek gosp. inženirskega pridružnika Leinmüller-a na Kerškem, v katerem popisuje ta razvaline pod Kerškem in izreče, da so rimske. Zanimivi sostavek se bo pozneje v „Mittheilungen“ natisnil. — Potem je bral družbeni tajnik 2 sostavka, ktera je neutrudljivi gosp. Hitzinger poslal.

V enem je zastran krajskega nadškofa Andreja ustanovljeno, da je bil neki „Andreas Archiepiscopus Craniensis“ poslanec pri cesarju Frideriku IV., pa gospod Hitzinger dokaže, operaje se na omene v arhivu za jugoslovansko povestnico, da izvira priimek „Craynensis“ od mesta Antivari v tako imenovani Krajini v zgornji Albanii, ker je ondi že iz starodavnih časov nadškofija.

Drugi sostavek Hitzinger-jev zabrača na nadgrobni kamen vojvodinje z imenom Viridis, hčere vojvoda Barnaba Visconti v Milanu in sopruge Leopolda III. Verlega, ktera je 1425 v Zatičini umerla in v ondašnji cerkvi pokopana bila. — G. prof. Metelko je bral sostavek o slovenski liturgii na Primorskem. — Nazadnje je pokazal družbeni tajnik več starin in pisem, ktere je gospod S. J. Heimann na Dunaji društvu podaril, in ktere zadevajo ali gospoda podaritelja samega ali pa Izraeljce sploh, in Nj. Ekscelencia, gospod deželni poglavar sami so brali za zgodovino dežele zanimivo pisanje, s katerim je gosp. Heimann svoje darí poslal. To pisanje se je shranilo v družbeni pismohram.

4. marca.

Tudi ta mesečni zbor so počastili g. deželni poglavar. Gosp. V. Urbas je sklenil branje svojih spisov o dosedanjih delih v zemljopisni literaturi krajske dežele. Obširno je razlagal karte in občerte, in gosp. Urbas si je s tem svojim delom enake zasluge pridobil, kakor gospod dr. Klun s svojim delom: „Ueber Geschichtsforschung und Geschichtsschreibung in Krain.“ — Gospod kustos Jelovšek je bral zanimive povesti o ljubljanski predmestni cerkvi sv. Petra. Že leta 1248 je bil ondi neki magister Ludovicus fajmošter; fara je pa gotovo že več stara. Prejšna cerkev je bila zidana leta 1385, pozneje pa 1472 po Turkih razdjana, kar kamen v zidu

koj pri vratih sedanje cerkve dokazuje. Sedanjo cerkev so sozidali med 1726 in 1730. Mnogo lepih slik ima v altarih, zlasti od Valentina Mencinger-ja. Do leta 1779 je bilo tukaj tudi pokopališče. Kakor skorej da naj najstarejša je bila ta cerkev prejšnje čase tudi največja in, preden je prišla škofija v Ljubljano, tudi najbogatejša. Do leta 1702 je bilo v Šem-Peterski fari 69 vasi, 1663 hiš in 10 tavnent 873 duš, ter 25 podružnic. Zdaj obsega 2 predmestji in 12 vasi s 5900 duš. Med njenimi podružnicami je ona pri Božjem grobu v Štepani vasi najzanimivša. — Gosp. prof. Konšek je bral sostavek, kterege je poslal družtveni ud, g. fajmošter Orožen o Mihaelu Tüffernus-u, v kterem je, občnemu mnenju nasproti, da je ta mnogokrat imenovani protestant Krajnec bil, doterjano, da je bil M. T. na Štajerskem v laškem tergu izrejen in je, ker je morebiti kot ptuj otrok neznanega imena v Laško (Tüffer) prišel, si ime po tem tergu prilastil; rednik njegov je bil Erazem Stich iz Laškega, pa ne iz Tibna. Dobro bi bilo, da bi se to na vse strani natanko preiskalo in do konca dognalo. — Gosp. družtveni arhivar Germonik je govoril o dosedanjih delih za vredbo družtvenega arhiva, kar je vse nazoče razveselilo enako, kakor to, kar je povedal tajnik zastran vredbe bukvarnice. Iz tega se je dala viditi djavnost in notranja delavnost družtva. Tako začenjajo mnogi v družtvu shranjeni zakladi sad in korist prinašati. Vsi udje bodo — kakor so Njih ekscelencija rekli — g. Germonik-u in c. k. dnarstvenemu koncipistu gosp. Avgustu Dimicu hvalo vedili za nesebično vredbo arhiva in bukviša. — Ker je čas že precej prehitel, je bilo mogoče izmed poslanih spisov samo dva še brati, namreč enega po družtvenem udu g. dr. Ficker-u, ministerialnemu tajniku na Dunaji, kteri govori o delu našega rojaka g. dr. J. Čižmana z naslovom: „Die Unionsverhandlung zwischen der griechischen u. römischen Kirche seit dem Anfange des 15. Jahrhunderts bis zum Concil von Ferrara“, družega pa Hitzinger-jevega o doslej najdenih glagolitskih rokopisih. Dr. E. H. Costa.

Ozir po svetu. Bosna in Hercegovina.

(Dalje.)

Po tursko ima vse pravice samo Mohamedan; on je gospodar vsakoga kristjana, kteri nima ne jedne pravice, i Turek more i sme ravnati ž njim brez odgovora i sudbe, kakor hoče. Kristjani su zaverženi, kakor najmalovrednejša izmet, i se imenuju raja, kakor bi rekel vlastnina mohamedanska, i moraju največ davkov plačati. Zemlja je vsa sultanova; obdeluju zemlju samo kristjani kakor najemniki; mohamedanci su večji del samo v mestih i po gradih, kakor gospôda, i žive od znoja i kervavih žulov národa. Dežela je strašno zanemarjena, polje se slabo obdeluje, živina slabo redi, tergovine je malo, obertnije i nauka pa skoro nič. Turek se ne peča s poljedelstvom i z živinorejo, kristjan pa naravno ne more imeti mnogo veselja do skerb-noga gospodarstva, ker čisto nič ni prav njegove lastnine; vse kar pridela i ima, mu sme uzeti na silu vsaki mohamedansk zlikovec i potép. Turki i poturčenci živé v obče tako zdivjani i poživinjeni, da človek to težko verjame, kdor sam ne vidi. Okrutni su tako, da se mogu Turki po pravici imenovati kervavim narodom. Pa to ne more inače biti, dokler ostane mohamedanec pri veri Mohamedovi. Najvišji zakon i najvišja postava vladina i verozakonska je v njih deržavi njih prorokova sveta knjiga, imenovana koran, ki je toliko kakor pri kristjanih sveto pismo, i zajedno zakonik deržavni. V tem koranu je najvišje pravilo, najvišja postava verozakonska, da imaju Turki kristjane i v obče vse nemohamedane neprestano preganjati, v boju i v vojski jih gubiti i izkorenovati, v miru jih pa imeti za svoje robe (sužne).

V evropski Turčiji je blizo 13 milijonov duš; med temi je južnih Slavenov 6 milijonov i 100,000, i to Serbov 2 milijona i 600,000, Bolgorov 3 milijone i 500,000 duš; pravih Turkov, Osmanov je v celi evropski Turčiji samo 700,000 — jih nije niti jeden milijon. V Bosni i Hercegovini živé sami Serbi; večji del pravoslavni kristjani; pravoverni (katolički) kristjani imaju za duhovnike frančiškane, kteri su tu na tri pokrajine, kakor bi rekel diecese, podeljeni: na fojničku, sotisku i kreševsku. Pravoslavni i pravoverni kristjani su v jednako okrutni sužnosti; Serbov poturčenih je v Bosni največ, jih je, kakor je uže rečeno blizo 550,000; pravih Turkov je pa v Bosni i Hercegovini tako malo, da skoro ni vredno, da bi to spomenjal.

Vse rečeno o Bosni velja tudi o Hercegovini, ona je uprav samo jeden del Bosne i leži poleg Dalmacije, kde sta nekada bile staroserbske županiji Zaholmska i Travunska.

Po nesrečnoj bitki na Kosovom polju i po vpadku deržave serbske su se ješče dolgo i mnogo let Serblji za svoju svobodu junačku branili i ostali samostalni, osobito v gornatih predelih Bosne i Hercegovine, v prostranom pogorju dinarskih planin — i ješče današnji den su predeli gornati, posebno bližji junačke i samostalne Černogore, kteri se samo po neki navadi računaju i pripisuju Turčiji, v istini i v samom delu su pa svobodni; taki su: Vasajeviči, Grahovljani, Kuči, Rovčani, Bratonožiči, Zubci, Šume.

Kako zverinsko divji i nečloveško okrutni su Turki, to je tudi Slovenija kervavo skusila. V Sloveniju je prigromela turska vojska pervokrat 9. oktobra leta 1408 v okolicu Metlike i skoro dve sto let su bili toti poživinjeni divjaki kervava šiba Slovencom. Strah i groza človeka obleta, kadar čita, kako su Turki v naših krajih vgonavljali, kake bezbožnosti počinjali, hiše požigali, koliko ljudi pomandrali, koliko jih seboj vlekli kakor živinu v strašnu sužnost. Kako su nedolžna detca sekali, klali i pa sablje nizali, i kaj su z ženami i s deklicami uganjali, se še povedati ne spodobi. — Ljuba duša kristjanska, da se prepričaš, kaj i kak je Turek, beri v „Drobtineh“ leta 1852 od strani 149 do 159 sostavek: „Turki na Koroškem“, i v „Drobtineh“ leta 1854 od strani 139 do 155 sostavek: „Turki na Krajnskem“, kde naš učeni i rodoljubivi gosp. Rozman, kanonik Labudske cerkve, živo popisuje, koliko su Slovenci morali preterpeti od divjih Turkov. Zadnjokrat su bili v Sloveniji leta 1600; od toga je uže minulo 258 let, — dolgo je to vreme, pa naš národ ješče sada strahom spomenja vojsku tursku.

V takom nasilju turskom žive kristjani pravoslavni i pravoverni (katolički) ješče današnji den v Bosni i Hercegovini.

Turk je bil kervnik kervavi i je ravno tisti še sada, kakoršen je bil nekada.

Iz mesta Novoga Pazara v Turskoj piše jeden dopisnik „Dnevniku serbskomu“ 12/25. januarija letos:

Турци нису како други људи, да се спомњѣјају на Бога и на душу, како кристјани, него су насилници, разбојници, убијавци, Лѣнѣвци, и њих дѣрѣши и сами кажу Турком, да в корану стоји, да је онај свет, који убије дѣавра, кристјана пса. Па тако се скоро по том законѣку сви Турки владају — то је: „Turci nisu kakor drugi ljudi, da se spomenjaju na Boga i na dušu, kakor kristjani, nego su nasilnici, razbojnici, ubijavci, lenivci, i njih dervisi (duhovniki) i sami kažu Turkom, da v koranu stoji, da je onaj svet, koji ubije djavra, kristjana psa. Pa tako se skoro po tom zakoniku svi Turci vladaju.“

Bog pomagaj kristjanom v Turčiji!

(Dalje sledi.)